

KEYT SHOPIN IJODI XIX ASR ADABIY AN'ANALAR KONTEKSTIDA

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7843063>

Ibodullayeva Zilola

O'zbekiston Davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya.

Ushbu maqola orqali Keyt Shopin nomi va u yozgan hikoyalarning qisqacha tahlili, shuningdek Shopin asarlaridagi o'ziga xos sotsial jamiyat qurishga oid korporativ g'oyalar asosli manbalar va ilmiy metodologiya orqali yoritib berilgan bo'lib, yozuvchining feministic g'oyalariga ham biroz to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar.

Keyt Shopin, amerika adabiyoti, nasr janri, milliylik, badiiy meros, hikoyalar.

KIRISH

Buyuk Amerikalik yozvchi va feministik g'oyalar targ'ibotchisi Keyt Shopin 1850 yilda Missuri shtatining Sent-Luis shahrida Ketrin O'Flaherti nomi ostida tug'ilgan. Onasining oilasi frantsuz bo'lganligi sababli u ham frantsuz, ham ingliz tilida gaplashadi. Bu uning badiiy adabiyotida ko'rinadi, chunki ko'plab qahramonlari ikki tilda yaxshi so'zlashadi. Shopin o'z oilasidagi ayollarga juda yaqin edi va Sent-Luisdagi katolik maktabida umrbod do'stlar orttirdi va bu uning ijodida ham namoyon bo'ladi, chunki uning romanlari qahramonlari kuchli, mustaqil shaxslardir. Ammo uning hayotida bir yil ichida turli fojialar yuz berdi - otasi baxtsiz hodisada vafot etdi, buvisi vafot etdi, o'gay ukasi esa fuqarolar urushida vafot etdi. Shunga qaramay, Shopin jonli, go'zal, musiqaga mehrlil va ajoyib hazil tuyg'usiga ega bo'lgan yosh ayolga aylandi. Yigirma yoshida u Kreol Oskar Shoppinga turmushga chiqdi. Kreol - bu Yangi Orleanning asl mustamlakachilaridan kelib chiqqan odam va bu yuqori maqom beradi. Er-xotin butun Yevropa bo'ylab sayohat qilib, Luiziana shtatining Nyu-Orlean shahrida yashashga qaytishdi.²⁴³

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Shopin Amerikada katta o'zgarishlar davrida asosan ayollar muhitida tarbiyalangan. Bu ta'sirlar uning asarlarida yaqqol sezilib turardi. Shopin feminist yoki sfragist deb tan olmadi, ammo uning ishi "profeministik" hisoblanadi,

²⁴³ Zarina TURSUNOVA "Keyt Shopinning feministik qarashlari" O'zbekiston milliy universiteti xabarlari, 2022 [1/10/1] ISSN 2181-7324 278-b

chunki u alohida ayollarni inson sifatida va murakkab, uch o'lchovli belgilar sifatida jiddiy qabul qildi. Uning davrida ayollar ko'pincha nikoh va onalikdan tashqari istaklari kam (agar mavjud bo'lsa) ikki o'lchovli raqamlar sifatida tasvirlangan. Shopinning mustaqillik va o'zini anglash uchun kurashayotgan ayollarning tasvirlari g'ayrioddiy va poydevor yaratgan.

Vaqt o'tishi bilan, Shopin ijodi ayollarning patriarxal miqlarga qarshilik ko'rsatishning turli shakllarini namoyish etdi, uning ishlarida mavzu sifatida har xil burchaklarni oldi. Masalan, olim Marta Katter o'zining qahramonlari qarshiligining evolyutsiyasini va voqea dunyosida boshqalardan qanday reaksiyalar olishini kuzatib boradi. Shopinning avvalgi ba'zi qissa-hikoyalarda u o'quvchiga patriarxal tuzilmalarga haddan tashqari qarshilik ko'rsatadigan va ishonmaydigan yoki aqldan ozgan ayollarni taqdim etadi. Keyingi hikoyalarda Shopinning xarakterlari rivojlanib boradi: ular darhol sezilmasdan va ishdan bo'shatilmasdan feministik maqsadlarga erishish uchun tinchroq, yashirin qarshilik strategiyalarini moslashadi.

Shuningdek, poyga Shopin asarlarida katta tematik rol o'ynagan. Qullik va fuqarolar urushi davrida o'sgan Shopin irqning rolini va ushbu institut va irqchilikning oqibatlarini kuzatdi. Noto'g'ri naslga o'tish kabi mavzular ko'p hollarda jamoatchilik muhokamasidan chetda qolar edi, ammo Shopin o'zining "Desirening chaqalog'i" kabi hikoyalarda irqiy tengsizlikni kuzatgan.

Shopin naturalistik uslubda asarlar yozgan va frantsuz yozuvchisi Guy de Mopassanning ta'sirini keltirgan. Uning hikoyalari mutlaqo avtobiografik emas edi, lekin ular uning atrofidagi odamlarni, joylarni va g'oyalarni keskin kuzatuvlaridan kelib chiqqan. Atrof-muhit uning ishiga juda katta ta'sir ko'rsatganligi sababli, ayniqsa, urushdan oldingi va keyingi janubiy jamiyat haqidagi kuzatuvlari - Chopin ba'zan mintaqaviy yozuvchi sifatida kaptarxonada bo'lgan.

1904 yil 20-avgustda Sent-Luisdagi Butunjahon ko'rgazmasiga sayohat paytida Shopin miyasiga qon quydi va yiqilib tushdi. U ikki kundan keyin 22 avgustda, 54 yoshida vafot etdi. Shopin Sent-Luisdagi Kalvari qabristoniga dafn qilindi, u yerda uning qabriga oddiy tosh bilan ismi va tug'ilgan va o'lim sanalari yozilgan.

Shopin hayoti davomida tanqidga uchragan bo'lsa-da, u oxir-oqibat etakchi feminist yozuvchi sifatida tanildi. Uning ijodi 1970-yillarda, olimlar uning ishini feministik nuqtai nazardan baholaganlarida, Shopin personajlarining patriarxal tuzilmalarga qarshiligini ta'kidlab, qayta kashf etildi.

Shuningdek, Shopin vaqti-vaqti bilan Emili Dikinson va Luiza May Alkott bilan bir qatorda turkumlanadi, ular ham ayollarning ijtimoiy kutishlariga qarshi

turishda va o'zlarini anglashga intilishlarida murakkab hikoyalar yozgan. Mustaqillikka intilgan ayollarning bunday xarakteristikalari o'sha paytda kamdan-kam uchragan va shu bilan ayollar yozuvining yangi chegarasini aks ettirgan.

NATIJA VA MUHOKAMALAR

Shopin Sent-Luisga qaytib kelganidan ko'p o'tmay, onasi to'satdan vafot etdi. Shopin tushkunlikka tushdi. Uning akusher va oilaviy do'sti, doktor Frederik Kolbenxayer terapiya shakli sifatida yozishni va shuningdek, mumkin bo'lgan daromad manbai bo'lgan. 1889 yilga kelib, Shopin bu taklifni qabul qildi va shu bilan yozuvchilik faoliyatini boshladi. Uning umumiy bibliografik merosi quyidagilarni tashkil qiladi;

"Bayou ortida" (1891)

"Hisobsiz kreol" (1891)

"Cadian Ball" (1892)

Bayou Folk (1894)

"Locket" (1894)

"Bir soatlik voqea" (1894)

"Lilacs" (1894)

"Hurmatli ayol" (1894)

"Madam Celestinning ajrashishi" (1894)

"Dézirée's Baby" (1895)

"Afina" (1896)

Akadiyadagi kecha (1897)

"Bir juft ipak paypoq" (1897)

"Dovul" (1898)

Shopinning birinchi nashr etilgan asarida bosilgan qisqa hikoya edi. Sent-Luisdan keyingi dispetcherlik. Uning dastlabki romani, Xatoda, muharriri tomonidan rad etilgan, shuning uchun Shopin nusxalarini shaxsiy hisobidan o'z shaxsiy nusxasi bilan bosib chiqargan. Dastlabki ishlarida Shopin o'zi tanish bo'lgan mavzular va tajribalarga murojaat qildi: Shimoliy Amerikadagi 19-asrdagi qora tanli faollar harakati, fuqarolar urushining murakkabliklari, feminizmning qo'zg'alishi va boshqalar.

Shopinning qisqa hikoyalarida "Muammoga nuqta!", "Hisobsiz kreol" va "Bayuadan tashqarida" kabi muvaffaqiyatlar bor. Uning asarlari mahalliy nashrlarda ham, nihoyat, milliy davriy nashrlarda ham nashr etilgan Nyu-York Tayms, Atlantikava Moda. Shuningdek, u mahalliy va respublika nashrlari uchun badiiy bo'lmagan maqolalar yozgan, ammo uning fikri badiiy asarlarga qaratilgan.

Ushbu davrda xalq ertaklari, janubiy lahjasi va mintaqaviy tajribalarni aks ettiruvchi "mahalliy rang" asarlari ommalashmoqda. Shopinning hikoyalari, odatda, ularning adabiy xizmatlariga qarab baho berish o'rniga, ushbu harakatning bir qismi hisoblangan.

1893 yilda nashr etilgan "Dézirée's Baby" asari fransuz Kreol Luiziana shtatida irqiy adolatsizlik va millatlararo munosabatlar (o'sha paytlarda "missegensatsiya" deb nomlangan) mavzularini o'rganib chiqqan. Shopin yozgan paytda, bu mavzu odatda jamoatchilik muhokamasidan chetda qolgan edi; bu voqea uning o'sha kunning munozarali mavzularini tasvirlab berishning dastlabki namunasi.

O'n uchta hikoya, shu jumladan "Madam Celestinning ajrashishi" 1893 yilda nashr etilgan. Keyingi yili "Bir soatlik voqea" yangi beva ayolning hissiyotlari haqida birinchi bo'lib nashr etildi. Moda; u Shopinning eng taniqli qissalaridan biriga aylandi. O'sha yili, Bayou Folk, 23 ta hikoyalar to'plami nashr etildi. Shopinning yuzga yaqin hikoyalari, umuman uning hayoti davomida, ayniqsa, uning romanlari bilan taqqoslaganda juda yaxshi qabul qilingan.

1899 yilda Shopin romanini nashr etdi Uyg'onish, bu uning eng taniqli asariga aylanadi. Roman 19-asr oxirida ayol sifatida mustaqil shaxsni shakllantirish uchun kurashni yoritib beradi.

Nashr qilingan paytda, Uyg'onish ayollarning jinsiy aloqasini o'rganish va cheklangan gender normalarini so'roq qilish uchun keng tanqid qilindi va hatto tsenzuraga uchradi. The Sent-Luis respublikasi romanini "zahar" deb atagan. Boshqa tanqidchilar bu asarni maqtashdi, ammo romanni axloqiy asoslarda qoralashdi, masalan MillatShopin o'z iste'dodlarini behuda sarflagan va bu kabi "noxushliklar" haqida yozish orqali o'quvchilarni hafsalasini pir qilgan deb taxmin qilgan.

Keyingi Uyg'onish Taniqli tanqidlar, Shopinning keyingi romani bekor qilindi va u hikoyalar yozishga qaytdi. Shopin salbiy sharhlardan tushkunlikka tushdi va hech qachon tiklanmadi. Romanning o'zi xira bo'lib qoldi va oxir-oqibat nashrdan chiqib ketdi. (Bir necha o'n yillar o'tgach, 19-asrning ko'plab o'quvchilarini xafa qilgan fazilatlar paydo bo'ldi Uyg'onish 1970-yillarda qayta kashf etilganida feministik klassik.)

Keyingi Uyg'onish, Shopin yana bir nechta qisqa hikoyalarini nashr etishda davom etdi, ammo ular umuman muvaffaqiyatli bo'lmadi. U o'z mablag'lari va onasidan qolgan meros hisobiga yashadi. Uning nashr etilishi Uyg'onish uning ijtimoiy mavqeiga putur etkazdi va u o'zini yana bir bor yolg'iz his qildi.

XULOSA

Bir soʻz bilan aytganda bugungi kunda Shopinning ishi, xususan Uygʻonish-Amerika adabiyoti darslarida tez-tez oʻqitiladi. Uygʻonish 1991 yildagi filmga ham erkin tarzda moslashtirildi Grand-Ayl. 1999 yilda hujjatli film chaqirildi Keyt Shopin: Uygʻonish Shopinning hayoti va faoliyati haqida hikoya qildi. Oʻz davrining boshqa mualliflariga qaraganda Shopinning oʻzi asosiy madaniyatda kam uchragan, ammo uning adabiyot tarixiga taʼsiri shubhasizdir. Uning yangi ishi kelajakdagi feminist mualliflarga ayollarning oʻziga xoslik, zulm va ichki hayot mavzularini oʻrganishga yoʻl ochdi.

FOYDALANILGAN MALUMOTLAR:

1. Toʻsarchi, Marta. "Jangda magʻlub boʻlish, ammo urushda gʻalaba qozonish: Keyt Shopinning qisqa metrajli asaridagi patriarxal nutqqa qarshilik". Meros: Amerika ayol yozuvchilar jurnali. 68.
2. Seyersted, Per. Keyt Shopin: Tanqidiy tarjimai hol. Baton Ruj, LA: Luiziana shtati, 1985 yil.
3. Tot, Emili. Keyt Shopin. William Morrow & Company, Inc., 1990 yil.
4. Uoker, Nensi. Keyt Shopin: Adabiy hayot. Palgrave Publishers, 2001 yil.